

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för naturvård i Kalmar län.

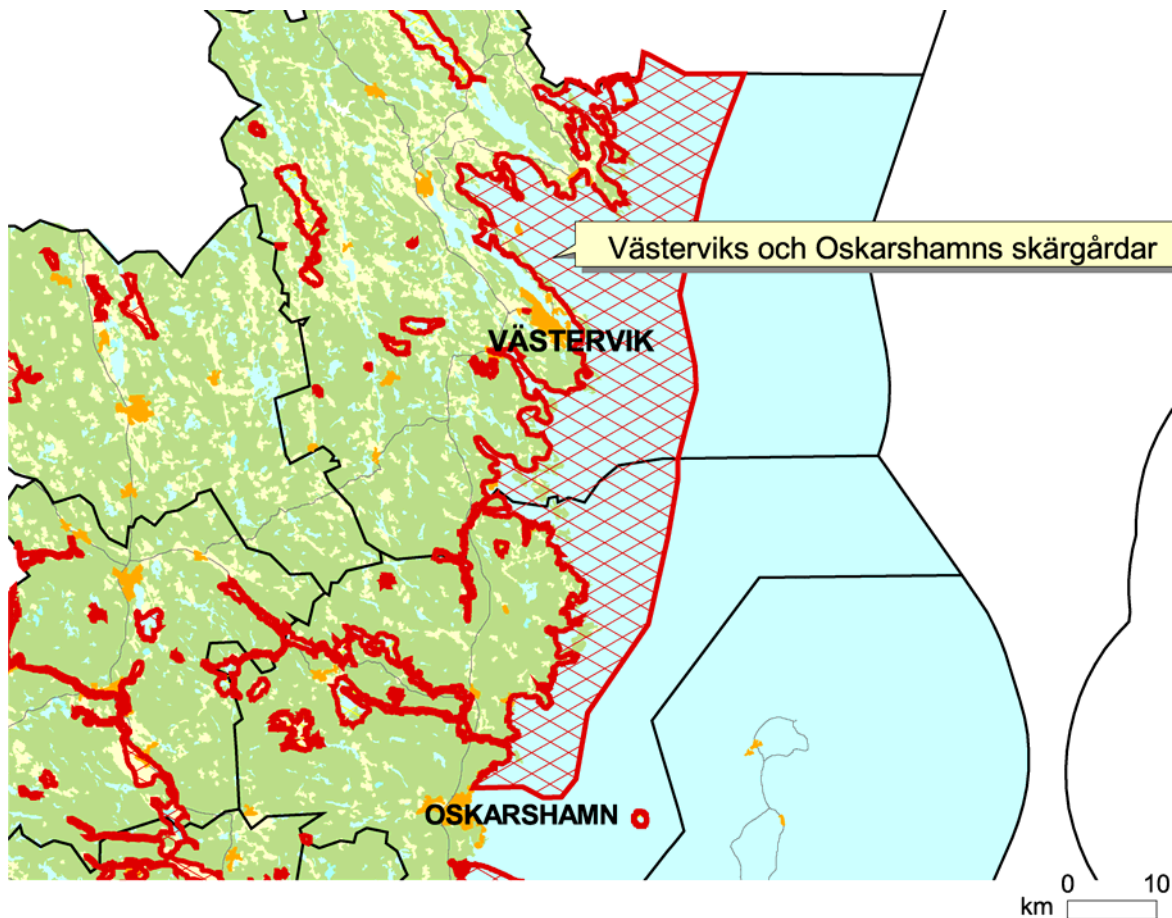
Områdesnamn: Västervik och Oskarshamns skärgårdar

Områdesnummer: NRO08002

Namn: Markus Forslund (1998-09-24, uppdaterat (2001-01-12))

Kommun: Oskarshamn och Västervik

Kartblad: 7G NO, 7H NV, 7G SO, 7H SV, 6G NO, 6H SV, 6G SO, 6G SV

Area: 115 227 ha, varav 23 935 ha land och 91 292 ha vatten

Naturgeografisk region: Underregion 25c: Sörmlands och norra Götalands skärgårdar och itill mindre del Region 13: Sydsvenska höglandets centrala och östra delar

Kust/havsregion: IV Egentliga Östersjön

Regionindelning för sjöar och vattendrag: --

Agrara kulturlandskapsregioner: Östra Götalands mellanbygder

Landskapsformer: Sprickdalsterräng

Riksvärde

Odlingslandskap	Naturbetesmark	Flora och fauna
-----------------	----------------	-----------------

Postadress
391 86 Kalmar

Besöksadress
Malmbrigatan 6

Telefon
Växel 0480-820 00

E-post
lansstyrelsen@h.lst.se
www.h.lst.se

NRO08002 Västervik och Oskarshamns skärgårdar

Skärgårdslandskap	Fauna och flora Kusthav Öar och Skär Våtmark Naturskog	
Geovetenskap (drumlin, klapperfält, strandvallar, sedimentära bergarter)		

Värdeomdöme:

Mycket välutbildad urbergsskärgård med stora geologiska och biologiska värden. Furön längst i söder är avviker geologiskt genom att den är uppbyggd av kambrisk sandsten. Stor mångformighet i den marina topografin och det marina växt- och djurlivet. Betydelsefullt område i kedjan av skärgårdsområden i salthaltsgradienten längs Sveriges kust. Representativt odlingslandskap med lång kontinuitet och stort inslag av naturbetesmarker med representativa och art- och individrika växtsamhällen. Art- och individrik häck- och sträckfågelfauna.

- Huvudkriterier:**
- A -- Område med framstående exempel på landskapstyper eller naturtyper eller kombination av naturtyper, som särskilt väl visar landskapets utveckling samt processer och naturlig utveckling i olika ekologiska system såväl på land som i vatten.
 - B -- Väsentligen opåverkat naturområde
 - C -- Område med sällsynta naturtyper, hotade eller sårbara biotoper och arter
 - D -- Område med mycket rik flora/fauna

Förutsättningar för bevarande: Områdets karaktär av oexploaterad skärgård bör bibehållas. Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna ängar och naturbetesmarker. Viss hävd av enbuskbestånden på klapperstensfälten. Upprensning av gammalt material från stentåktstiden.

Områdets värden kan påverkas negativt av: Minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikningar, täkt, luft/vattenledningar, vägdragningar, ytterligare bebyggelse, ändrade vattenregimer, skogsbruk, förgiftning av mark och vatten genom utsläpp, muddring, master, vindkraftverk, fiskodling, friluftsliv/turism, jakt, ökat närsaltsläckage till följd av jordbruksdrift m.m. Naturvårdsinriktade skogsbruksplaner bör upprättas för väsentliga delar.

Säkerställande:

Stora delar av skärgården är avsatta som naturreservat inom respektive kommun, Bergholmen-Stora Kalvö, Hulöhamn, Vindåsen, Bergholmen, Nabben, Vinö kalv, Gränsö, Kvarntorpet, Rågö, Segersgårde, Solidö, Ljusterö, Helgerum, Sladö-Åskeskär, Misterhult, Virbo med Ekö, Trässö, Stora Grindö, Städsolmen, Blankaviken, Björkö, Jutskär, och Furön. För övrigt omfattas skärgården av strandskydd (300 m) samt landskapsbildsskydd. I området finns ett stort antal fågel/sältskyddsområden. Gränsö, Kvarntorpet, Rågö, Segersgårde, Sladö-Åskeskär, Misterhult, Virbo med Ekö, Trässö, Stora Grindö, Städsolmen, Björkö, Jutskär, Furön och Öre Sankor är föreslagna av regeringen som särskilt bevarandeområde, enligt habitatdirektivet, i Natura 2000. Sladö-Åskeskär, Virbo med Ekö, Furön och Misterhult ingår som särskilt skyddsområden, enligt fågeldirektivet, i Natura 2000.

Områdets huvuddrag: Området omfattar hela urbergsskärgården i Kalmar län från länsgränsen

<i>Postadress</i>	<i>Besöksadress</i>	<i>Telefon</i>	<i>E-post</i>
391 86 Kalmar	Malmbrogatan 6	Växel 0480-820 00	lansstyrelsen@h.lst.se www.h.lst.se

NRO08002 Västervik och Oskarshamns skärgårdar

mot Östergötland i norr till Oskarshamn i söder. Skärgården är till stora delar fri från fritidsbebyggelse förutom i anslutning till de större öarna med fast boende befolkning.

Östersjöns skärgårdar är unika genom sin mosaik av öar och brackvatten. Västerviks och Misterhults skärgård är en typisk urbergsskärgård med tusentals öar, holmar och skär. Här finns stora värden både över och i vattnet.

Skärgården är en s.k. urbergsskärgård, d.v.s. den är uppbyggd av fast berg. Dess ålder kan uppskattas till mellan 1 800 och 2 400 (1200-1600) miljoner år; från de yngre graniterna till den mycket gamla kvartsiten. Kvartsit är en hård och relativt ovanlig bergart som sätter sin prägel på stora delar av skärgården. Här finns också rikligt med spår efter inlandsisen i form av isräfflor, jättegyrtor och slipade rundhällar med utpräglade stöt- och läsidor. Genom landhöjning och vågornas bearbetning har på flera håll utbildats ansenliga klapperfält. Sådana påträffas såväl i nuvarande strandlinje som - på grund av landhöjningen - högt upp på land. Sladö är en drumlin som svallats hårt varvid klapperfält utbildats.

Här finns både lummig innerskärgård och extrem, så gott som kalspolad ytterskärgård. Skärgården har en rik och omväxlande vegetation, från de yttersta skären där nästan enbart lavar kan växa, via gräs- och örtbevuxna öar till olika typer av skog på de större öarna. I stort domineras skärgården av tallskogar. På de mer eller mindre kalspolade bergspartierna växer den karga hällmarkstallskogen, och där jordlagret är något tjockare finns skog med undervegetation av gräs och ris. På några håll finns blandskog. Här och var förekommer också rena lövskogar med ek som dominerande trädslag.

Tidigare var stora delar av skärgården uppodlad och ett extensivt bete förekom på många öar. Idag finns endast ett levande skärgårdsjordbruk på Björkö och till en del på Solidö, Sladö-Åskeskär, Hasselö samt på ytterligare några större öar. Visst fårbeta, mer i landskapsvårdande syfte, finns på en del andra platser.

Skärgården har ett intressant, art- och individrikt fågelliv som karakteriseras av den sjöfågelfauna som är typisk för skärgårdar. Här finns förutom vanliga arter, som ejder, vigg, grågås och skäggdopping, också de idag sällsynta arterna labb, tordmule, havsörn och berguv. Gråsäl och utter förekommer i små populationer i Misterhults skärgård. De flesta vegetationsklädda bottnar i skärgården är viktiga lekplatser för strömming, sik, abborre, gädda och många andra fiskarter.

Många havsvikar i skärgården har en tydlig tröskel i inloppet från öppna havet. Dessa så kallade tröskelvikar är extra känsliga för övergödning och andra föroreningar, eftersom vattenomsättningen är liten.

Skärgården är mycket mångformig och variationsrik, naturskön och attraktiv med utsökta tillfällen till båtsport, bad, kanoting, fiske, natur- och kulturstudier. Den besöks årligen av tiotusentals båtfarare, särskilt utmed den mycket trafikerade båtleden längs östersjökusten.

Delområde A

Björkö, Smågö, Sladö och Åskeskär utgör representativa och välbevarade odlingslandskap med naturbetesmarker vilket också återfinns på Husholmen och Björkholmen. Naturbetesmarkerna består av hagmarker, havsstrandängar och skogsbeten. Dominerande vegetationstyper är friskäng av rödventyp, gräshed av rödventyp, torrängar av hällmarkstyp samt landstrandvegetation av salttåg- rödsvingeltyp och agnsäv- krypventyp. Växtsamhällena är bitvis art- och individrika. Bland de hävdgynnade arterna förekommer stagg, revfibbla, kattfot, backnejlika, knägräs, brudbröd, jungfrulin, ängsskallra och femfingerört. På havsstrandängarna växer arter som gulkämpar, kustarun, salttåg, havssälting, höstfibbla samt krypven.

<i>Postadress</i>	<i>Besöksadress</i>	<i>Telefon</i>	<i>E-post</i>
391 86 Kalmar	Malmbrogatan 6	Växel 0480-820 00	lansstyrelsen@h.lst.se www.h.lst.se

NRO08002 Västervik och Oskarshamns skärgårdar

Björkö-Smågö är en representativ och varierad innerskärgård med vikar, fjärdar och en rikedom på medelstora och små öar. De större öarna domineras av barrskog, men vid bebyggelse och uppodlad mark finns också lövinslag. Detta gäller i synnerhet på Björkö, där ett av de få aktiva skärgårdsjordbruken ligger. Gårdens djur betar större delen av Björkö, och öns landskap är ännu präglat av traditionellt skärgårdsjordbruk. Här finns en artrik flora och många levande exempel på den småskaliga mosaik och starka kontrast i natur- och vegetationstyper som är utmärkande för odlingslandskapet i urbergsskärgården.

Sladö. Öns berggrund utgörs av grovkornig sur granit. Över ön sträcker sig i nordväst-sydostlig riktning en rullstensås. Stora delar av ön utgörs av betesmarker, som skiljs åt av skogspartier och åkrar. I norra delen finns en artrik hage, helt fri från påverkan av gödsel, men något svagt hävdad. I en del av hagen är ängsbruket återupptaget. Hagen är uppdelad i olika fällor avgränsade av stenmurar. Vissa delar är helt öppna, andra är trädbevuxna. Många gamla, hamlade lindar förekommer. Några lindar antas ha uppnått en ålder på 500 och 1000 år. De gamla träden är en viktig livsmiljö för flera exklusiva lavar och för hållevande insekter. Växtsamhällena domineras av artrika torrängar med hävdgynnade växter som blodnäva, låsbräken, solvända och ögontröst. På en del av västra stranden i södra delen finns havsstrandängsvegetation. Mot norr övergår hagen till en helt öppen hagmark. Markförhållandena är fuktiga, och här växer rikligt med stagg och ljung. I hållindarna förekommer de sällsynta skalbaggarne kolsvart kamklobagge och *Elater ferrugineus*.

Jämfört med andra skärgårdsöar har Sladö ovanligt gott om häckfåglar. Här finns till exempel gravand, skedand, tofsvipa, kattuggla, näktergal och härmsångare. Under vår och höst sträcker vadare förbi ön, och små-, mo- och spovsnäppa rastar vid lämpligt vattenstånd. På Långskär söder om Sladö finns en stor skrattmåskoloni där även kentsk tärna, stjärtand och skärpiplärka häckar. Långskär används på hösten som rastlokal av bland annat dvärgbeckasin, blåhake, lappspurv och vinterhämpling.

Sladö är tillsammans med Hasselö riksintressant för kulturminnesvärden genom förekomsten av de äldre fiske- och jordbruksbyarna.

Äskeskär består av hårt svallad morän. Urberget, en sur och grovkornig granit går endast i dagen på öns ostligaste del. Eftersom ön ligger helt oskyddad för östliga vågor har svallningen varit intensiv. Det har lett till att klapperstensfält och svallsediment i form av strandvallar är vanliga. Ön är till ungefär hälften bevuxen med en gles tallskog, som liksom de öppna partierna betas. Hagmarkerna har en vegetation som domineras av torra ängstyper. I norra delen utgörs underlaget av sten och grus, vilket ger en vegetationstyp som liknar hållmarkstorräng med växter som fårsvingel, femfingerört, bergssyra, gröknavel och gul fetknopp. Även gulmåra, rölleka och backnejlika förekommer rikligt. I de södra och mellersta områdena är marken inte lika torr. Här dominerar fårsvingeltorrängar och rödvenängar. Trädskiktet utgörs av oxel. Hagmarkerna har mycket höga entomologiska värden. Apollofjäril, liten blåvinge, bastardpärlmorfjäril, allmän metallvingesvärmare och klubbprötad bastardsvärmare är några exempel på intressanta fjärilar.

Kärrevik. Norr om Kärrevik, längst in i Granholmsfjärden, ligger en välhävdad havsstrandäng. Hävden har troligen varit obruten under lång tid. De olika växtsamhällena uppvisar en tydlig zonerings. Några växter som finns på strandängen är spikblad, bunge, strandmynta och havssälting. Strandängen övergår i en torrare betesmark med en del bara berghällar. Här växer kattfot och revfibbla. Ostkustleden passerar genom området.

Delområde B

Uknö och Vinö glo är ett stort våtmarksområde som består av igenväxande havsvikar med vassbälten, strandkärr och sankängar mellan blandskogsbevuxna hållmarker och hagar. Norr om

Postadress	Besöksadress	Telefon	E-post
391 86 Kalmar	Malmbrogatan 6	Växel 0480-820 00	lansstyrelsen@h.lst.se www.h.lst.se

NRO08002 Västervik och Oskarshamns skärgårdar

Uknö glo finns dels en välhävdd strandäng med en fastmarksholme, Husholmen, dels en öppen småkuperad hage med representativa fårsvingeltorrängar. Glona med närmast omgivande betade strandängar, fält och åkrar är en mycket viktig rastlokal för gäss, änder och vadare. Under vår och höst rastar mängder av grågäss här. Några karakteristiska häckfåglar i området är rödbena, ängspiplärka, buskskvätta, sävsparv och rörsångare. I vassarna häckar skägges och brun kärrhök. Området fungerar också som födosökslokal för havsörn, fiskgjuse och skrانتärna. Några fåglar som har setts övervintra i området är varfågel, kungsörn och havsörn.

Delområde C

Segersgårde är ett näs mellan två havsvikar, uppbyggt av kvartsit. Landskapet är omväxlande med strandängar, berg, fjärdar, åkrar och hagmarker.

Topparna Örnberget (56,4 m.ö.h.) och Fruberget (68 m.ö.h.) ingår i ett större område med kvartsitisk berggrund. Bergstopparna spolades rena av kraftigt vågsvall under tidigare Östersjöstadier, då de stack upp ur havet som oskyddade skär. På sluttningarna finns strandbildningar från olika stadier i Östersjöns utveckling. Särskilt tydligt är detta på Örnbergets norra och västra sluttningar i form av strandvallar, terrasser och klappervallar med stentorg. I moränmarken på bergets västra sida finns tydliga strandhak och terrassplan på fyra olika nivåer från 38 till 5 m.ö.h., däribland några av traktens mest framträdande exempel på strandbildningar från Litorinatid. Även på Frubergets sydvästra sida finns ett par välutbildade strandplan och hak.

Vegetationen på och omkring de två bergen har en för trakten typisk zonerings med enstaka tallar överst, sedan tall- och granskog och nederst blandskog. Här finns också inslag av ädellövskog med ek, lind, ask, lönn och täta hasselbestånd. Markfloran i ädellövskogen är rik med arter som myskmadra, vårärt, ramslök, tandrot, sårläka, underviol, svärdssyssla, rosa skärelav, vit skivlav, brun nållav och kopparspik.

Väster om Segersgårde finns en blockig och småkullig blandlövhage, där ek är det vanligaste trädet. Hagen är artrik med växter som visar på lång, kontinuerlig hävd, bl a jungfrulin, solvända och backnejlika. Söder om ekhagen finns en långsmal strandängsremsa.

På Örnberget ligger fornlämningen Habors klint och på Fruberget resterna efter en fornborg.

Delområde D

Furön ligger ensligt belägen knappt en mil öster om Oskarshamn. Ön utgör en övergång mellan den äldre urbergsskärgården i norr och den betydligt yngre moränskärgården söder om Runnö. Furön är uppbyggd av kambrisk sandsten, med en ålder av ca 500-600 miljoner år, med utpräglade linjära spricksystem. Det finns gott om skarpa uddar och vikar, vilka har gett ön en lång strandlinje i förhållande till ytan. Ovanpå Furöns berggrund har dels genom landhöjningen dels genom vågornas eroderande och transporterande verkan bildats ett vidsträckt klapperfält med strandvallar.

På de områden som har något djupare jordtäckte har gräshedsamhällen utbildats. På en del mindre partier av ön finns gles lågvuxen tallskog med enstaka lövinslag. Längs de flesta av öns stränder finns vallar av klappersten.

På Furöns högsta punkt ligger förhistoriska gravar, och närmare stränderna finns tomtningar; lämningar efter primitiva bostäder, som skvallrar om att ön säsongsvis använts av fiskare för omkring 1 000 år sedan.

På ön finns ett intressant fågelliv med häckfåglar som ejder, gravand, grågås, småtärna, roskarl och tornfalk. Här finns också flera kolonier med skrattmå och silvertärna. Under vår och höst sträcker mängder av änder, gäss och vadare förbi ön.

På ön finns vidare en del fritidsbebyggelse framför allt runt "griet". På flera ställen finns spår av

<i>Postadress</i>	<i>Besöksadress</i>	<i>Telefon</i>	<i>E-post</i>
391 86 Kalmar	Malmbrogatan 6	Växel 0480-820 00	lansstyrelsen@h.lst.se www.h.lst.se

NRO08002 Västervik och Oskarshamns skärgårdar

äldre provbrytningar av sandsten för industriändamål. För dagen finns inga sådana anspråk på marken.

Anmärkningar: Ett stort antal öar och kustnära områden ingår i länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet. (83-76, 83-78, 83-68, 83-69,) Flera områden ingår i den nationella bevarandeplanen för odlingslandskapet (H8301-04, 82-05, 83-24—25, 83-42) Ett stort antal områden ingår i ängs- och hagmarks-, våtmarks- och nyckelbiotopinventeringen. Område av riksintresse för friluftslivet F2 och flera områden av riksintresse för kulturminnesvård K87, K90, K93, K94 och K95. Naturvårdens riksintresse fortsätter in i Östergötlands län.

Hela skärgårdsavsnittet bör översiktligt inventeras avseende naturförhållandena samt mer ingående beträffande vissa naturtyper exempelvis skärgårdsskog, våtmarker, insektsliv, algvegetationen, botten typer (hård- och mjukbottnar) m.m.

Referenser:

- Andersson, S. 1965. *Redogörelse för översiktlig naturvårdsinventering i Misterhults kommun*. Länsstyrelsen i Kalmar län
- Andersson, S. 1971. *Naturvårdsplan, Oskarshamns kommun*. Oskarshamns kommun.
- Andersson, S. 1974. *Redogörelse för översiktlig naturinventering i Västerviks kommun utanför Tjustplanens område*. Länsstyrelsen i Kalmar län.
- Aleljung, S-O. 1968. *Redogörelse för översiktlig naturvårdsinventering, Döderhults och Oskarshamns kommuner*. Länsstyrelsen i Kalmar län och Oskarshamns kommunblock.
- Ekroth, S. 1993. *Inventering av fjärilar inom Västerviks kommun. Gränsö, Norrlandet och Segersgårde*. ALU-projekt under ledning av Tjustbygdens Naturskyddsförening.
- Ekroth, S. 1997. *Inventering av fjärilar på några öar i Västerviks skärgård 1996*. Länsstyrelsen i Kalmar län informerar. Meddelande 1997:17.
- Forslund, M. (red). 1997. *Natur i Östra Småland*. Länsstyrelsen i Kalmar län. Kalmar
- Frisé, R. 1965. *Naturvårdsinventering inom Misterhults, Döderhults och Oskarshamns kommuners skärgårdar*. Länsstyrelsen i Kalmar län.
- Grönqvist, G. 1997. *Marina reservat i Sverige*. Naturvårdsverket. Rapport 4693.
- Gustafson, R, m fl. 1995. *Odlingslandskapet i Kalmar län. Bevarandeprogram, Oskarshamns kommun*. Länsstyrelsen i Kalmar län informerar. Meddelande 1995:16.
- Holm, B. 1994. *Naturvärdesbedömning av 66 sjöar i Västerviks kommun*. Miljö- och hälsoskyddskontoret. Västerviks kommun.
- Johansson, C-E. 1965. *Oskarshamnstraktens geologi och morfologi*. Länsstyrelsen i Kalmar län. Stencil.
- Karlsson, R. 1993. *Inventering av florin i Tjusts skärgård*
- Karlsson, R. 1995. *Tjustskärgård*. Erik Hultgrens bokhandel, Västervik.
- Kommunöversikt Västerviks kommun.
- Kommunöversikt Oskarshamns kommun.
- KÖSU - Kalmar och Östergötlands läns skärgårdsutredning; Länsstyrelserna i E och H-län
- Ljungström, L, m fl. 1995. *Odlingslandskapet i Kalmar län. Bevarandeprogram, Västerviks kommun*. Länsstyrelsen i Kalmar län informerar. Meddelande 1995:17.
- Länsstyrelsen i Kalmar län. 1974. *Tjustplanen, del av Västerviks kommun*.
- Länsstyrelsen i Kalmar län. 1989. *Inventering av ängs- och hagmarker, Oskarshamns kommun*. Länsstyrelsen i Kalmar län informerar 1989:21.
- Länsstyrelsen i Kalmar län. 1989. *Naturvårdens riksintressen, Kalmar läns fastland*. Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1989:6

Postadress	Besöksadress	Telefon	E-post
391 86 Kalmar	Malmbrogatan 6	Växel 0480-820 00	lansstyrelsen@h.lst.se www.h.lst.se

NRO08002 Västervik och Oskarshamns skärgårdar

- Länsstyrelsen i Kalmar län. 1989. *Friluftslivets riksintressen, Kalmar län*. Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1989:11
- Länsstyrelsen i Kalmar län. 1990. *Inventering av ängs- och hagmarker, Västerviks kommun*. Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1990:5.
- Länsstyrelsen i Kalmar län. 1990. *Fågel- och sälskydd längs Kalmar läns kust*.
- Miljö och hälsoskyddsnämnden. 1993. *Natur i Västerviks kommun. Naturvårdsprogram*. Västerviks kommun.
- Naturvårdsverket, 1996: *Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet*. Stockholm.
- Rühling, Å. 1997. *Floran i Oskarshamns kommun*. SBF-förlaget, Lund.
- Samuelsson, A. 1973. *Rågö skärgård. Vegetationskartering*. Statens naturvårdsverk. SNV PM 347.
- Samuelsson, M. 1990. *Översiktlig biotopinventering. Västerviks kommun 1990*. Skogsvårdsstyrelsen i Kalmar län.
- Samuelsson, M. 1991. *Översiktlig biotopinventering. Oskarshamns kommun 1991*. Skogsvårdsstyrelsen i Kalmar län.
- Svantesson, S.-I., 1998: *Beskrivning till jordartskartan VästervikSO/Loftahammar SV*. Sveriges geologiska undersökning Ae 124.
- Svensson, J. *Översiktlig grusinventering, Västerviks kommun*. Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1985:2.
- Svensson, J. 1985. *Översiktlig grusinventering, Oskarshamns kommun*. Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1985:5.